

УДК 811

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-95-3>

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Єременко О. В.

*доктор філологічних наук, професор,
заступниця голови Національного агентства
із забезпечення якості вищої освіти
Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
вул. Бориса Грінченка, 1, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-1331-1011
oyeremenko@naqa.gov.ua*

Бутенко А. П.

*кандидат історичних наук, доцент,
голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
вул. Бориса Грінченка, 1, Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-6946-292X
abutenko@naqa.gov.ua*

Стукало Н. В.

*доктор економічних наук, професор,
заступниця голови Національного агентства
із забезпечення якості вищої освіти
Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
вул. Бориса Грінченка, 1, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-0517-1653
nstukalo@naqa.gov.ua*

Ключові слова: *терміни у сфері забезпечення якості, євроінтеграція, освітнє законодавство, дефініція.*

У статті доведена необхідність упорядкування терміносистеми у сфері забезпечення якості вищої освіти. Продемонстрована гостра потреба в унормуванні понять, що становлять понятійний апарат внутрішньої та зовнішньої систем забезпечення якості. Виокремлені присутні чинники, які впливають на формування досліджуваної терміносистеми, найвагомішим з яких є законодавчо визначене приведення української системи забезпечення якості вищої освіти до вимог Європейського простору вищої освіти. Автори наголошують на динамічності та гнучкості досліджуваної терміносистеми, її схильності до потенційного розвитку, простежуючи її поставання в українській нормативній документації, передусім у Законі України «Про вищу освіту» (2014). Відповідно до цього запропонований поділ на групи термінів, визначення яких сформульовані авторами статті: 1) слова/словосполучення, згадані в українському законодавстві, однак вони не отримали визначення у нормативних документах; 2) слова/словосполучення, що називають складники процесів і процедур, як-от відомості про самооцінювання (переважно вживана абревіатура ВСО); 3) слова/словосполучення, зафіксовані в організаційно-управлінських документах ЗВО як лексеми/словосполучення англomовного походження. Стаття містить кілька десятків визначень термінів, важливих для

українського простору вищої освіти. Зокрема, запропоновані визначення таким дискусійним поняттям зі сфери забезпечення якості, як «гарант освітньої програми», «силабус», «повторна акредитаційна експертиза», «відомості про самооцінювання», «галузева експертна рада», «повернення акредитаційної справи на галузеву експертну раду», «освітня програма із визначенням «зразкова», «зразкові освітні практики», «освітній аудит», «експертна група».

Диференційовано групи термінів відповідно до вживаності та фіксованості у законодавстві та практиці застосування. Особливо зацентрована важливість нового Положення про акредитацію освітніх програм, уведене в дію 01 серпня 2024 р., яке стало черговим етапом на шляху до євроінтеграції української вищої освіти, зокрема сфери забезпечення якості.

FORMATION OF THE TERMINOLOGY SYSTEM OF THE NEW PARADIGM FOR HIGHER EDUCATION QUALITY ASSURANCE: EUROINTEGRATION DIMENSION

Yeremenko O. V.

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Vice-Head of the National Agency for Higher Education Quality Assurance
National Agency for Higher Education Quality Assurance
Borysa Grinchenka str., 1, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1331-1011
oyeremenko@naqa.gov.ua*

Butenko A. P.

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Head of the National Agency for Higher Education Quality Assurance
National Agency for Higher Education Quality Assurance
Borysa Grinchenka str., 1, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6946-292X
abutenko@naqa.gov.ua*

Stukalo N. V.

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Vice-Head of the National Agency for Higher Education Quality Assurance
National Agency for Higher Education Quality Assurance
Borysa Grinchenka str., 1, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0517-1653
nstukalo@naqa.gov.ua*

Key words: *terminology of higher education quality assurance, European integration, educational legislation, definition.*

The importance of ordering the terminology system of the higher education quality assurance is proved in this article. It also demonstrates the urgent need in formation of the internal and internal quality assurance concepts. Actual factors impacting the formation of the terminology system identified. The key of them is the legally determined alignment of the Ukrainian higher education quality assurance system with the requirements of the European Higher Education Area. The authors emphasize the dynamism and flexibility of the terminology system, its predisposition to potential development, while monitoring its appearance in Ukrainian regulatory documentation, primarily in

the Law of Ukraine “On Higher Education” (2014). Accordingly, the following groups of definitions formulated by the authors: 1) words/phrases mentioned in Ukrainian legislation, but not defined in the regulatory documents; 2) words/phrases naming the elements/components of the processes and procedures, such as self-assessment report (mainly used abbreviation SAR); 3) words/phrases recorded as lexemes/phrases with English origin in the organizational and management documents of the Higher Education Institution.

The article covers few dozen of terms which are important for the Ukrainian higher education quality assurance. In particular, the proposed definitions of such debatable concepts as the guarantor of the study program (programme leader), syllabus, re-accreditation examination, self-assessment report, expert panel, return of the accreditation case to the subject area expert council, exemplary study program, best practices, educational audit, expert panel.

The groups of definitions are differentiated according to their usability, legal consolidation and practical application. It is stressed that the new Regulation on Accreditation of Study Programs, which came into effect on August 1, 2024, became another important step towards the European integration of Ukrainian higher education, in particular in the field of its quality assurance.

Постановка проблеми. Системи вищої освіти країн світу майорять розмаїттям і базуються на різних нормативних документах, а отже, часто послуговуються різною термінологією: інколи називають одні й ті самі речі різними дефініціями, а інколи й вживають специфічну термінологію, щоб охарактеризувати свої особливості, явища й процеси, що притаманні тільки певній освітній системі. Разом із тим в умовах інтернаціоналізації вищої освіти з метою точнішого порівняння, покращення взаєморозуміння та розвитку співпраці виникає питання узгодження та увідповіднення термінології. Особливо гостро це питання постало з початком євроінтеграційних процесів, зокрема й у сфері освіти та науки, а підписання Болонської декларації та створення Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) зробили узгодження освітньої термінології між європейськими країнами абсолютно необхідним.

З метою опису й аналізу національних освітніх систем в Європі була створена мережа Eurydice, що займається роз'ясненням того, як організовані національні освітні системи та як вони працюють. Ця мережа опублікувала кілька томів Європейського глосарію з освіти, які були поділені за темами, зокрема, «іспити, кваліфікації та звання», «заклади освіти», «викладачі», «управління, моніторинг і допоміжний персонал», і детально описали термінологію, що використовується на національному рівні кожної країни. Оскільки термінологія в окремих сферах освіти швидко змінюється, а також у зв'язку із розвитком і розширенням ЄПВО та відкриттям її для всього світу, окремі розділи цього глосарію оновлювалися [Eurydice, 2004].

Україна як країна-член ЄПВО з 2005 року та країна-кандидат на членство у Європейському Союзі також поступово приводить у відповідність

свою термінологію у сфері вищої освіти, разом із тим усе ще лишаються терміни, які міцно увійшли в освітню лексику, але не мають українських відповідників (наприклад, *major*, *minor*), або українські терміни й поняття, які трапляються в нормативних документах і наукових публікаціях, але не мають належного трактування, узгодженого з європейською термінологією.

Мета цієї статті – простежити сучасний стан формування терміносистеми у сфері забезпечення якості вищої освіти в аспекті діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. **Завдання:** 1) окреслити сформованість та затребуваність терміносистеми у сфері забезпечення якості вищої освіти; 2) надати авторське тлумачення деяких термінів, що є важливими в українській системі вищої освіти, зокрема й у сфері забезпечення якості, але не знайшли належного трактування в нормативних та інших документах; 3) визначити перспективи подальшого унормування досліджуваної терміносистеми.

Предметом дослідження є запропоновані та/або унормовані в процесі запровадження нової парадигми акредитації освітніх програм терміни у сфері забезпечення якості вищої освіти. **Об'єктом дослідження** є формування терміносистеми нової парадигми забезпечення якості вищої освіти у діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти у євроінтеграційному аспекті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування терміносистем у розмаїтих сферах науки, економіки, мистецтва тощо в українській мові відбувалося і відбувається під впливом численних лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників. Дослідження, що існували впродовж ХХ ст., але відчутно активізувалися у 1990-х роках, стосуються як принципів термінотворення, особливостей становлення терміносистем, так і

окремих галузей [Д'яков, 2000; Попович, 2020; Сфікуб, 2003]. Терміносистема у сфері забезпечення якості вищої освіти переживає перший етап свого формування, становлячи частину терміносистеми вищої освіти загалом. Джерелами більшості термінів системи забезпечення якості вищої освіти у сучасній Україні з викладених вище причин є терміни, запозичені або осмислені з рекомендаційних та нормативних документів Європейського простору вищої освіти.

На сьогодні дослідження, які б були сфокусовані на формуванні терміносистеми та творенні термінів у системі забезпечення якості вищої освіти, в українській філологічній науці відсутні, проте розпочалися процеси накопичення та узагальнення наявних термінів. Окремо треба відзначити спроби закладів вищої освіти, які у своїх внутрішніх документах наводять глосарії, що містять визначення деяких понять зі сфери забезпечення якості. «Національний освітній глосарій: вища освіта» [Глосарій, 2024], четверте видання якого з'явилося нещодавно, фіксує переважно вже усталені терміни та не дає визначення більшості понять, які стосуються процесів і процедур забезпечення якості вищої освіти.

Таким чином, актуальність статті зумовлена необхідністю впорядкування понятійного апарату системи забезпечення якості вищої освіти у її сучасному стані та з очевидним потенціалом до гнучкості і вдосконалення терміносистеми у зв'язку із динамічністю актуальних процесів.

Ключовим терміном, який не має єдиного сталого визначення й навколо якого й досі точаться дебати як між українськими, так і між європейськими фахівцями, є «забезпечення якості вищої освіти». Ми зробили огляд особливостей трактування цього терміна в «Доповіді про якість вищої освіти в Україні, її відповідність цілям сталого інноваційного розвитку суспільства у 2023 році» [Бутенко, 2024]. Зокрема, було зроблено висновок, що це не стала дефініція, а досить широке поняття, що може включати як очікування здобувачів освіти, так і умови впровадження освітньої діяльності, результати навчання й їх відповідність встановленим стандартам. Окрім того, розуміння якості вищої освіти може залежати від еволюційних особливостей і стану розвитку системи забезпечення якості. Нагадаємо, що відповідно до ESG-2015 забезпечення якості вищої освіти охоплює всі види діяльності в рамках циклу безперервного вдосконалення і є основою розвитку культури якості [ESG, 2015].

Підзвітність (через контроль) і вдосконалення (через рекомендації) є двома ключовими й взаємопов'язаними діями, що забезпечують підґрунтя процесів забезпечення якості, підтримують розвиток культури якості та, як наслі-

док, формують довіру до закладу вищої освіти. Належний рівень культури якості можливий тільки за умов спільного прагнення до вдосконалення, відповідальності й залучення усіх внутрішніх зацікавлених сторін (стейкхолдерів), зокрема студентів, професорсько-викладацького складу, адміністративного й допоміжного персоналу. У широкому розумінні *культура якості вищої освіти – це світоглядна система, що включає спільні цінності, надбання, переконання, очікування та відданість якості вищої освіти всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів)*.

Забезпечення якості вищої освіти може бути внутрішнім і зовнішнім, відбуватися в різних формах, зокрема оцінювання, аудиту, сертифікації, акредитації, й реалізовуватися як у межах державних кордонів країни, так і перетинати їх. *Зовнішнє забезпечення якості вищої освіти, що відбувається за межами країни, де базується агентство, яке його здійснює, одержало назву “транскордонне забезпечення якості”*. Це явище виникло в контексті широкої автономії закладів вищої освіти у ЄПВО, зокрема у зв'язку із первинною відповідальністю університетів за якість освіти, яку вони надають, й реалізацією їхнього права вибирати акредитаційне агентство, яке найкращим чином відповідає їхнім потребам [EQAR].

Обмін міжнародним досвідом і порівняльний аналіз іноземних практик (бенчмаркінг) є важливими складниками зовнішнього забезпечення якості вищої освіти. Європейські стандарти заохочують залучення міжнародних експертів до експертних груп під час акредитації, оскільки це запобігає виникненню конфлікту інтересів, забезпечує справедливе оцінювання, сприяє поширенню кращих практик і формує додаткові переваги процесу зовнішнього забезпечення якості [ESG, 2015]. Разом із тим виникає необхідність визначення критеріїв і характеристик міжнародних експертів, оскільки у фаховому середовищі національна приналежність чи громадянство експерта навряд можуть бути критерієм його віднесення до категорії міжнародного експерта. Отже, *міжнародний експерт – це експерт, залучений до зовнішнього оцінювання якості вищої освіти, що має суттєвий міжнародний досвід у сфері забезпечення якості, зокрема, акредитації освітніх програм закордонних ЗВО, участь у міжнародних проєктах з дослідження процесів забезпечення якості, входження до реєстру експертів іноземної інституції оцінювання якості, а також науковий та педагогічний досвід у закордонному закладі вищої освіти / науковій установі*.

Освітнє середовище, зокрема учасники процесів забезпечення якості вищої освіти, активно послуговується цілим комплексом начебто уже традиційних та загальнозрозумілих понять, іноді

надаючи їм досить різного прочитання та інтерпретації. Поняття вживалися і вживаються в законодавстві, локальній нормативній базі закладів вищої освіти, наукових студіях, пов'язаних із проблемами забезпечення якості вищої освіти. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти з початку функціонування (2019) звертається і до створення глосарію, який був затверджений засіданням Національного агентства та певною мірою втратив актуальність. На сьогодні триває активна робота над тезаурусом, який міститиме більшість найбільш важливих термінів у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Залучений до дослідження матеріал, формулювання визначень якого **повністю належить авторам статті**, дозволив виокремити такі групи понять, що потребували осмислення і дефініювання, відповідно до їх локалізації та місця у терміносистемі:

1) слова/словосполучення, згадані в українському законодавстві, однак вони не отримали визначення у нормативних документах (галузева експертна рада);

2) слова/словосполучення, що називають складники процесів і процедур, як-от відомості про самооцінювання (переважно вживана абревіатура VCO);

3) слова/словосполучення, зафіксовані у організаційно-управлінських документах ЗВО як лексеми/словосполучення англomовного походження (minor).

До першої групи належать переважно терміни, які називають поняття, що введені в Закон України «Про вищу освіту» (2014) з метою усталення євроінтеграційних змін або ж упорядкування системи забезпечення якості вищої освіти. Прикметно, що іноді ми не зустрічаємо ідентичних явищ у Європейському просторі вищої освіти. Наприклад, у статтях 13, 18 Закону «Про вищу освіту» галузева експертна рада Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти лише згадується, у статті 20 встановлено порядок її формування та діяльності. Однак визначення відсутнє. Ми запропонували дефініцію, яка б вказувала на сутнісні ознаки та завдання цієї унікальної структури. Таким чином, *галузева експертна рада – це постійний колегіальний орган Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, до складу якого можуть входити науково-педагогічні, наукові працівники закладів вищої освіти, наукових установ, Національної академії наук України та національних галузевих академій наук, представники держави, організацій та об'єднань роботодавців, професійних асоціацій, міжнародні експерти, представники органів студентського самоврядування*. Основними завданнями галузевої експертної ради є: розгляд

акредитаційних справ та підготовка експертних висновків, розгляд проектів стандартів вищої освіти та зміни до них, та інші завдання, що визначені нормативними документами. У згаданому вище Законі також згадується поняття оцінювання освітньої програми або ж оцінювання якості освіти у надто широкому аспекті, часом підмінюючи собою зовнішнє забезпечення якості загалом. Однак реалії української вищої освіти вимагають уточнення дещо іншого, проте дотичного явища. Йдеться про *освітній аудит / оцінювання освітньої діяльності*, визначене нами як *оцінювання ЗВО на відповідність європейським та національним стандартам вищої освіти, вітчизняному законодавству, наслідком якого є надання рекомендацій для вдосконалення освітніх програм та освітньої діяльності*. Окремі терміни увійшли до ст. 1 Закону «Про вищу освіту», як-от *акредитація, освітня програма* тощо. Ми сподіваємося, що подальший розвиток освітнього законодавства активізуватиме усталення цього типу термінів.

До другої групи належить дещо більша кількість понять, які пережили відчутні зміни у трактуванні, зумовлені своєю чергою змінами у підходах до якості вищої освіти загалом. Саме тому виникла гостра необхідність їх визначення. Так, на відміну від загальноприйнятого SAR (звіту про самооцінювання), аналогічний документ, який є первинним джерелом інформації від ЗВО про здійснений самоаналіз освітньої програми, – це *відомості про самооцінювання – підготовлений ЗВО документ, що внаслідок критичного самоаналізу встановлює відповідність освітньої програми, щодо якої здійснюється процедура акредитації, та освітньої діяльності за освітньою програмою критеріям оцінювання якості освітніх програм та визначає слабкі і сильні сторони ОП*. Дискусійним довгий час було й питання про гаранта освітньої програми, тому ми аналізували цю проблему в правовому аспекті [Бутенко, Єременко, 2021], оскільки на цю особу покладається відповідальність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Гарант освітньої програми – науково-педагогічний або науковий працівник (у тому числі практик зі значним досвідом у галузі), який координує роботу зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів з метою якісної реалізації освітньої програми та для забезпечення її відповідності критеріям оцінювання освітніх програм*. Права та обов'язки гаранта визначаються внутрішньою нормативною базою закладу вищої освіти.

Не менш суперечливим для закладів вищої освіти, зважаючи на часом невизначеність для них суті частини процесу акредитації освітніх програм, є *повторна акредитаційна експертиза – акредитаційна експертиза, що проводиться за таких підстав: 1) виявлення порушень*

експертною групою встановленої Положенням про акредитацію освітніх програм процедури акредитації; 2) у разі якщо обґрунтування звіту експертної групи не дозволяє встановити відповідність освітньої програми Критеріям. Повторна акредитаційна експертиза передбачає повторний виїзд експертної групи до закладу вищої освіти та повернення акредитаційної справи на галузеву експертну раду – дія, що є частиною акредитаційної процедури, зумовлена неналежною аргументацією. Ці дефініції важливі для всіх учасників акредитаційного процесу, оскільки деталізують те, що усталене в роботі Національного агентства, отримали своє унормування в новому Положенні, однак не мали визначення. Процедурний характер носять визначення експертної групи – група осіб, призначена наказом Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти для здійснення експертного оцінювання, що формується у складі керівника та не менше двох експертів, у тому числі одного експерта з числа здобувачів вищої освіти та рішення Національного агентства (офіційне рішення, яке відображає колективну думку більшості членів Національного агентства, фіксується протоколом та оприлюднюється на сайті Національного агентства).

Нині завдяки новому Положенню про акредитацію освітніх програм більш усталеними стали вимоги до акредитації з визначенням «зразкова», що, своєю чергою, вимагало уточнення пов'язаних із ним понять. Зокрема, йдеться про зразкові освітні практики – актуальні інноваційні або взірцеві у розрізі галузі та/або з точки зору забезпечення якості освіти практики та освітня програма, акредитована з визначенням «зразкова» – освітня програма, що має інноваційні та/або зразкові практики за п'ятьма або більше критеріями оцінювання.

Реалії пандемічних обмежень, а потім і повномасштабного вторгнення спонукали до більш чіткого визначення форм здійснення акредитації, зокрема, змішана форма здійснення акредитаційної процедури – використання експертною групою технічних засобів відеозв'язку за умови перебування члена/членів експертної групи у закладі вищої освіти під час візиту експертів.

Третя група термінів більш кількісно обмежена, оскільки вживання термінів з неї не толерується певною частиною освітянської спільноти не лише у зв'язку з англійським походженням, але передусім з їх написанням англійською, саме так вони побутують як у внутрішній документації ЗВО, так і у науковій сфері. У цьому випадку йдеться про вже згадані у статті поняття: *major – те ж, що спеціалізація, сфера, в якій студент спеціалізується та яка є основним об'єктом*

вивчення під час навчання; minor – другорядна вибіркова складова частина освітньої програми, що дає можливість здобувачеві вищої освіти поглибити фахові компетентності та/або набути додаткові знання та навички, та soft skills – психосоціальні навички, які не пов'язані безпосередньо з конкретною спеціальністю та можуть бути застосовані до всіх професій, допомагають досягати успіху в будь-якій діяльності та спілкуванні на робочому місці, вирішенні проблем, доповнюють фахові навички та компетентності. Для останнього визначення наявні деякі еквіваленти, проте вони не досить точні і акцентують лише якусь грань поняття (соціальні навички, навички успіху тощо).

У серпні 2024 року було введено в дію нове Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (далі – Положення). Однією з його особливостей стало визначення Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти термінів, що використовуються в процесах забезпечення якості, але не визначені нормативними документами та мають різночитання в академічних колах. На думку розробників, чітке визначення термінів має сприяти всім процесам забезпечення якості вищої освіти, усунути можливі непорозуміння між учасниками як у процесах внутрішнього забезпечення якості, так і під час проведення процедур акредитації освітніх програм, тобто процесах зовнішнього забезпечення якості вищої освіти. Зважаючи, що рішення про рівень відповідності освітньої програми критеріям, визначеним згаданим Положенням, має юридичне значення для закладу вищої освіти, для розробників було важливим, щоб однакове розуміння термінів забезпечило справедливі рішення Національного агентства, не створювало непорозуміння та не спровокувало негативних наслідків для сторін в акредитаційному процесі. Тобто, крім елементу системи забезпечення якості вищої освіти – запровадження термінологічного апарату, ця частина Положення сприяє і юридичній визначеності процедури без можливості неоднозначних трактувань та розбіжностей у розумінні правових норм, що забезпечує принцип визначеності та правової рівності всіх перед законом.

У першому розділі Положення (який становить глосарій цього документа) визначено терміни *акредитація, акредитаційна справа, акредитаційна експертиза, візит експертів, експерт, експертний висновок ГЕР, звіт експертної групи, іноземні акредитаційні агентства, інформаційно-комунікаційна система Національного агентства, узгоджена освітня програма, силабус* [Положення, 2024].

Поняття *акредитаційна справа* не є новим, але,

зважаючи на зміну ідеології акредитаційних процедур у системі освіти та повну зміну процедури акредитації її етапності, вкрай важливим стало чітке визначення поняття та перелік складників, що визначають сукупність документів, які являють собою акредитаційну справу. *Акредитаційна справа* визначена як *сукупність документів, наданих для здійснення процедури акредитації освітньої програми (документи, подані закладом вищої освіти відповідно до пунктів 4, 17, 19 розділу II, пункту 9 розділу IV цього Положення, звіт експертної групи, експертний висновок галузевої експертної ради (далі – ГЕР), рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) та супровідні матеріали до них).*

Українська система зовнішнього забезпечення якості вищої освіти побудована на принципах, визначених в ESG-2015, та водночас має і національні особливості, зокрема, два етапи проведення акредитаційної експертизи. Чітке визначення терміна сприяє правовій визначеності і доречності його застосування, вказуючи на єдність процедури і роботи експертної групи і галузевої експертної ради під час розгляду освітньої програми закладу. *Акредитаційна експертиза – частина процесу акредитації, що передбачає експертне оцінювання освітньої програми експертною групою, підготовку та затвердження експертного висновку ГЕР.*

Поняття *експерт* є широко вживаним у різних сферах життя і залежно від застосування має різне значення. Визначенням поняття «експерт» для системи забезпечення якості вищої освіти нами були окреслені компетентності та предметна галузь їх застосування, що дозволило чітко виокремити загальне поняття «експерт» від його застосування для сфери забезпечення якості вищої освіти: *експерт – особа, залучена до акредитаційної експертизи, яка володіє необхідними знаннями та навичками, зокрема у сфері забезпечення якості вищої освіти, що дають їй змогу ефективно здійснювати оцінювання якості освітніх програм та освітньої діяльності закладів вищої освіти за цими програмами та розробляти рекомендації щодо покращення якості вищої освіти.*

Транскордонне забезпечення якості вищої освіти є важливим етапом інтеграції української системи освіти до спільного європейського простору вищої освіти, тож окреслення поняття іноземних акредитаційних агентств для потреб системи зовнішнього забезпечення було вкрай важливим. Варто звернути увагу, що поняття визначає коло таких агентств не лише за місцем їх реєстрації чи здійснення повноважень, а й окреслює їх нормативною умовою офіційного визнання їхньої діяльності на території України. Нині таке

юридичне визнання відбувається через офіційний перелік таких агентств [Розпорядження, 2019]. *Іноземні акредитаційні агентства – іноземні акредитаційні агентства чи агентства забезпечення якості вищої освіти, сертифікати (офіційні рішення) про акредитацію яких визнаються в Україні, затверджені розпорядженням Кабінету Міністрів України.*

Національне агентство із забезпечення якості запропонувало цілком новий підхід до проведення акредитаційних процедур – використання виключно цифрових документів та цілковиту прозорість акредитаційного процесу. Для реалізації цього завдання командою Національного агентства була розроблена унікальна цифрова платформа, що дозволяє всім учасникам акредитаційного процесу здійснювати обмін цифровою документацією, оприлюднювати документи та здійснювати необхідні дії для забезпечення прозорості процедури акредитації освітньої програми. Також ця інформаційна система дозволяє всім бажаючим мати доступ до всіх документів, що були сформовані всіма учасниками акредитаційного процесу під час здійснення процедури. Відсутність визначення створювала різночитання документів, що регламентували процедуру акредитації. Сформоване визначення пододало як термінологічну, так і юридичну невизначеність і сприяло узгодженню нового Положення про акредитацію з чинним законодавством України у сфері цифровізації. Отже, *інформаційно-комунікаційна система Національного агентства (далі – ІКС) – це сукупність інформаційних та електронних комунікаційних систем, що забезпечують автоматизацію процесу акредитації освітніх програм у сфері вищої освіти. ІКС адмініструється Національним агентством та передбачає інформаційну взаємодію між Національним агентством, закладами фахової передвищої, вищої освіти (науковими установами), експертними групами та ГЕР. У процесі взаємодії в межах ІКС відбувається обмін інформацією та документами за визначеними формами та у визначеній послідовності, а також зберігання такої інформації.*

До юридичного затвердження Положення про акредитацію освітніх програм у редакції 2019 року жоден нормативний документ в Україні не згадував про силабус. Тож його використання як альтернативи до більш традиційних у 2019 році робочих програм навчальних дисциплін було сприйняте неоднозначно. Представники Національного агентства на зустрічах, присвячених питанням забезпечення якості, в офіційних коментарях та інших публікаціях постійно роз'яснювали це поняття, його можливу роль та гнучкість щодо його використання. Та все ж відсутність визначеності його в нормативних документах до цього

часу призводить до несприйняття значення та ролі цього виду документа. Закріплення визначення терміна «силабус» є викликаним потребою часу і, як і попередні визначення, сприятиме його правовій визначеності та більш належному застосуванню як терміна, так і самого документа у разі формування внутрішніх політик закладу освіти чи проведенні акредитаційних процедур. *Си́лабус – документ, який надає основну інформацію про освітній компонент у стислій формі, зокрема може включати тематику, види завдань, критерії оцінювання тощо. Наявність, форма та зміст си́лабуса визначаються закладом вищої освіти.*

Зауважимо, що авторами статті і в процесі підготовки цього важливого документа було надано визначення низки термінів, важливих для формування сучасної терміносистеми у сфері забезпечення якості вищої освіти.

Висновки і перспективи. Таким чином, у статті встановлено, що євроінтеграційні процеси та активний розвиток забезпечення якості вищої освіти в Україні сприяють активізації формування терміносистеми у сфері забезпечення якості вищої освіти. Попри загальне розуміння багатьох понять, тлумачення потребують десятки термінів, які набувають нових значень або ж вимагають їх уточнення. Незаперечність затребуваності терміносистеми у сфері забезпечення якості вищої освіти спричинена ще й зрідка спостереженою неточністю формулювань, яка зрештою стає причиною нерозуміння відповідних процесів і процедур. Авторам статті вдалося надати власне тлумачення численних термінів, значущих для розуміння сучасних явищ та понять української системи вищої освіти, зокрема й у сфері забезпечення якості, або ж долучитися до їх визначення (як-от у написанні Положення про акредитацію освітніх програм).

Тенденціями формування досліджуваної терміносистеми є не лише гостра необхідність максимально точного дефініювання, але і його значний нормотворчий потенціал, вивчення інших особливостей цих термінів, наприклад, їх схильність до абрєвіації.

Подальше унормування досліджуваної терміносистеми є перспективним як в аспекті мовознавчих, так і міждисциплінарних досліджень, з огляду на правовий та управлінський аспекти значень цих термінів, як описаних у нашій статті, так і тих, дослідження яких ще попереду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / В.С. Бахрушин та ін. ; за ред. В.Г. Кременя, В.С. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 4-е вид., перероб. і доп. 2024. 113 с.
2. Доповідь про якість вищої освіти в Україні, її відповідність цілям сталого інноваційного

розвитку суспільства у 2023 році / А. Бутенко та ін. 2024. С. 5–6. URL: <https://naqa.gov.ua/%d0%b7%d0%b2%d1%96%d1%82%d0%b8-%d1%96-%d1%81%d0%b0%d0%bc%d0%be%d0%be%d1%86%d1%96%d0%bd%d1%8e%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f/>.

3. Бутенко А., Єременко О. Правовий статус, професійний та демографічний портрет гаранта освітньої програми. *Право України*. 2021. № 2. С. 171–185.
4. Бутенко А., Єременко О. Роль гаранта в процесах забезпечення якості на етапі формування освітньої програми. *Міжнародний науковий журнал університетів та лідерства*. 2021. № 11. С. 45–60.
5. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ Academia, 2000. 218 с.
6. Попович Ю.В., Бялик В.Д. Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 2. Ч. 2. С. 206–211.
7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ : ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. URL: chrome-extension://efaidnbnmnmbpcjpcglclefndmkaj/https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.
8. Cabré M.T. Theories of Terminology: Their description, prescription and explanation. *Terminology*. 2003. № 2. P. 163–199.
9. EQAR. (n.a.) Cross-Border Quality Assurance in the EHEA. URL: <https://www.eqar.eu/kb/cross-border-qa/>.
10. Eurydice. European Glossary on Education. Vol. 1. Second edition: Examinations, Qualifications and Titles. Brussels : Eurydice, 2004. 266 p.

ДОКУМЕНТИ

1. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України 15 травня 2024 року № 686 (зарєєстрованим у Міністерстві юстиції України 04 липня 2024 р. за № 1013/42358). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#Text>.
2. Про затвердження переліку іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про акредитацію освітніх програм, що визнаються в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 554-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2019-%D1%80#Text>.

REFERENCES

1. Bakhrushyn, V.Y. et al. (2024) Natsionalnyy osvritniy glossariy: vyshcha osvita [National educational glossary: higher education] / ed. by V.H. Kremen, V.Y. Bakhrushyn, Y.M. Rashkevych. 113 p.
2. Butenko, A. et al. (2024) Dopovid pro yakist vyshchoyi osvity, yiyi vidpovidnist tsiljam staloho innivatsijnoho rozvytku suspilstva u 2023 rotsi [Report on the quality of higher education in Ukraine, its compliance with the goals of sustainable innovative development of society in 2023], pp. 5–6. Retrieved from: <https://naqa.gov.ua/%d0%b7%d0%b2%d1%96%d1%82%d0%b8-%d1%96-%d1%81%d0%b0%d0%b-c%d0%be%d0%be%d1%86%d1%96%d0%b-d%d1%8e%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%b-d%d1%8f/>.
3. Butenko, A., Yeremenko, O. (2021) Pravovyy status, profesiynyy ta demografichnyy portret garanta osvitnoji programy [Legal status, professional and demographic portrait of the guarantor of the educational program]. *Pravo Ukrainy*, № 2, pp. 171–185.
4. Butenko, A., Yeremenko, O. (2021) Rol garanta v protsesah zabezpechennja yakosti na etapi formuvannja osvitnoji programy [The role of the guarantor in the processes of quality assurance at the stage of formation of the educational program]. *Mizhnarodnyi Naukovyi zhurnal univertsytetiv ta liderstva*, № 11, pp. 45–60.
5. Djakov, A.S., Kyjak, T.R., Kudelko, Z.B. (2000) Osnovy terminotvorennia: semantychni ta sotsiolingvistychni aspekty [Basics of term formation: semantic and sociolinguistic aspects]. Kyiv: KM Academia, 218 p.
6. Popovych, Y., Bjalyk, V. (2020) Ponjatta terminologii ta terminosystemy v suchasniy lingvistytsi [The concept of terminology and term system in modern linguistics.]. *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernadskoho. Serii: Filologia. Sotsialni komunikatsii*, vol. 31 (70). № 2, part 2, pp. 206–211.
7. Standarty i rekomendatsyy shchodo zabezpechennja yakosti v Yevropejskomu prostori vyshchoyi osvity (ESG) (2015) [Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)]. Kyiv: CS Ltd., 32 p.
8. Cabré, M.T. (2003) Theories of Terminology: Their description, prescription and explanation. *Terminology*, № 2, pp. 163–199.
9. EQAR (n.a.) Cross-Border Quality Assurance in the EHEA. Retrieved from: <https://www.eqar.eu/kb/cross-border-qa/>.
10. Eurydice. European Glossary on Education (2004) Vol. 1. Second edition: Examinations, Qualifications and Titles. Brussels: Eurydice, 266 p.

LEGISLATION

1. Polozhennia pro akredytatsiiu osvitnikh proham, za yakymy zdiisniuetsia pidhotovka zdobuvachiv vyshchoyi osvity, zatverdzhene Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy 15 travnia 2024 roku № 686 (zareiestrovany v Ministerstvi iustytzii Ukrainy 04 lypnia 2024 r. za № 1013/42358) [Regulations on Accreditation of Study Programmes in Higher Education, approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 15, 2024 № 686 (registered at the Ministry of Justice of Ukraine of July 04, 2024 № 1013/42358)].
2. Pro zatverdzhennja pereliku inozemnykh akredytatsijnykh agentstv ta agentstv iz zabezpechennja yakosti osvity, yaki vydaiut sertyfikaty pro akredytatsiiu osvitnikh proham, shcho vyznaiutsia v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019 r. № 554-r [On approving the list of foreign accreditation agencies and higher education quality assurance agencies that issue certificates of accreditation of educational programs recognized in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 10, 2019]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2019-%D1%80#Text>.